Nederlandse Voedsel- en Warenautoriteit
Ministerie van Landbouw, Visserij, Voedselzekerheid en Natuur

Bijlage 3 bij Werkvoorschrift toezicht op welzijn van pluimvee en konijnen in het slachthuis

Versie	Goedkeuring datum	Wijzigingen ten opzichte van vorige versie
01	12-04-2019	Opgesteld voor herschreven werkvoorschrift SL-TP-WLZ-WV01 i.h.k.v. accreditatietraject. Dit is een nieuwe bijlage. De tekst is afkomstig uit de vervallen WLZVL-030.
02	25-06-2019	OA en OD vervangen door OT (Officiële Toezichthouder)
01	22-10-2024	Omzetten codering n.a.v. splitsing Keuren (was K-PL-WLZ-WV01-b3)

Bijlage 3 - Achtergrondinformatie wettelijke eisen gesteld aan de verschillende partijen welke betrokken zijn bij het welzijn van pluimvee en konijnen betreffende het slachten

Inhoudsopgave

1 Inleiding 2

2 Pluimveehouder 2

3 Vervoeren 2

3.1 Plannen van vervoer 3

3.2 Belading 4

3.3 De vervoerder en de chauffeur 4

3.4 Vervoermiddel 4

4 Doden en daarmee verband houdende activiteiten 5

4.1 Personeel van het slachthuis 5

4.2 Poultry Welfare Officer 5

1 Inleiding

In deze bijlage staat een toelichting op de wettelijke eisen met betrekking tot dierenwelzijn die gesteld worden aan pluimveehouder, vervoerder en de slachthuis exploitant. Dit overzicht is niet onuitputtelijk. Basis van deze wettelijke eisen is de 'transportverordening' VO 1/2005, waarmee alle bovengenoemde betrokkenen te maken hebben, de 'vleeskuikenrichtlijn' 2007/43/EEG met name voor de pluimveehouder, VO 853/2004 voor de vervoerder en het slachthuis en VO 1099/2009 voor het slachthuis.

2 Pluimveehouder

De pluimveehouder zal voor het laden zieke, zwakke of gewonde dieren die niet in staat geacht worden te worden vervoerd (Vo 1/2005 art 3 b, Bijlage I, onder 2) uit de koppel moeten verwijderen en doden. Er is een groot risico dat vervoer van deze dieren tot onnodig lijden of sterfte zal leiden. Het betreft bijvoorbeeld*: zichtbaar gewonde dieren, of dieren die in afwijkende houding op de grond zitten en niet meer bij voer- of drinkbak hebben kunnen komen (hypoglycemisch en/of uitgedroogd), of zieke dieren in zeer slechte conditie verkeren (cachectisch) of andere opvallende ziekteverschijnselen vertonen*.

Licht gewonde of – zieke dieren waarvoor het vervoer geen extra lijden veroorzaakt kunnen echter wel in staat geacht te worden vervoerd, bij twijfel wordt het advies van de dierenarts ingewonnen (idem, onder 3 a). *Het betreft dan vaak koppelproblemen, die ook op de VKI moeten worden vermeld. Doordat de dieren mogelijk minder vitaal zijn moet hun vervoer én wachttijd op het slachthuis zo kort mogelijk zijn. De OT wordt hierover geïnformeerd, zodat deze een uitgebreide AM- screening kan uitvoeren (in de gevallen waarin deze koppels wél toegelaten worden tot de slacht).*

Het vangen van pluimvee is onderdeel van vervoer en valt onder de eisen van Vo 1/2005.
De pluimveehouder, zijnde de houder op de plaats van vertrek, zorgt ervoor dat het handmatig of machinaal vangen van de dieren niet leidt tot waarschijnlijk letsel of lijden
(Vo 1/2005 artikel 3 en 8 lid 1 en Bijlage I, Hoofdstuk III, punt 1.8: vangploeg, of 1.3 a: vangmachine). Hij zorgt ervoor dat de vangploeg de dieren juist behandelt, of dat de vangmachine zo ontworpen, onderhouden en gebruikt wordt dat lijden en letsel van de dieren wordt voorkomen. Voor vleeskuikenhouders staat in de nationale wetgeving "de houder verstrekt instructies en advies over de relevante voorschriften inzake dierenwelzijn aan de personen die hij in dienst heeft of die voor hem diensten verrichten en die voor vleeskuikens zorgen of vleeskuikens vangen en laden" (Besluit houders van dieren art 2.54 onder 4). *De dieren moeten in een rustig tempo zorgvuldig in de containers geladen worden, niet stoten tegen containerranden of dieren te vroeg loslaten, geen dieren op de rug in de containers, geen beklemde dieren, etc. Bij zware kuikens treedt het meeste letsel op. Betere vangtechniek is nodig om het percentage letsel te verminderen. De NVWA interpreteert "zorgen ervoor": dat de pluimveehouder bij het vangen aanwezig is.*

3 Vervoeren

De definitie van "vervoer" is: de verplaatsing van dieren met behulp van één of meer vervoermiddelen en de daarmee samenhangende activiteiten, zoals laden, lossen (..) tot aan het moment waarop alle dieren op de plaats van bestemming zijn uitgeladen. "Transport" *of reis, in het Engels" journey"* is: de gehele vervoersoperatie van de plaats van vertrek tot de plaats van bestemming (..)

In VO (EG) nr. 1/2005 staan de eisen aan vervoer van gewervelde dieren voor commerciële doeleinden. Kernartikel is artikel 3: het is verboden dieren te vervoeren of te laten vervoeren op zodanige wijze dat het de dieren waarschijnlijk letsel of onnodig lijden berokkent. Vervoer is stressvol voor pluimvee en konijnen. Bij niet optimale omstandigheden kan het aantal dieren met verschijnselen van letsel of lijden snel toenemen. Vervoer en slachten hangen bij pluimvee nauw samen en kunnen niet los van elkaar worden beoordeeld.

3.1 Plannen van vervoer.

Uitgangspunten zijn Vo 1/2005, artikel 3, onder a en f:

- vooraf zijn alle nodige voorzieningen getroffen om het transport tot een minimum te beperken;
- het transport wordt zonder oponthoud tot de plaats van bestemming uitgevoerd.

. De omstandigheden voor het welzijn van de dieren worden regelmatig gecontroleerd en in stand gehouden.

Bij de planning moet rekening gehouden worden met de wachttijd op het slachthuis om te voorkomen dat slachtpluimvee in containers langer dan 12 uur water en voer onthouden wordt. Daarnaast geldt tijdens transport ook Vo 1/2005, Bijlage I, hoofdstuk V, 2.1 a): "12 uur, afgezien van laad- en lostijden". *Voor het laad- of losproces van* één *vervoermiddel wordt rekening gehouden met ½ uur bij vleeskuikens (containers) tot 2 uur bij slachtkippen (kratten).*

Een hygiëne-eis bij het slachten is echter dat de dieren op moment van slachten een bepaalde periode voer is onthouden. Bij vleeskuikens maximaal 12 uur (RL 2007/43), bij kippen wordt aangehouden maximaal 24 uur. Een slachthuis kan dat in afspraken met de houders vastleggen als onderdeel van de HACCP-procedure welzijn bij aankomst (zie bijlage 4). Voorkomen moet worden dat dieren op de houderij voer en water onthouden wordt voorafgaand aan het vangen als daardoor risico ontstaat op langdurige honger of dorst. De slachthuisexploitant neemt de nodige maatregelen om dat te voorkomen (Vo 1099/2009 art 3 lid 2, e).
Ook moet een planner rekening houden met de weersomstandigheden, bijvoorbeeld door de belading aan te passen, de reis- en wachttijd te verkorten en aangepaste laad- en losomstandigheden (niet laden op warmst van de dag, schaduw; verplaatsbare ventilatoren e.d.). Vo 1/2005 artikel 5 lid 3 a. *Bij vervoer van pluimvee naar de Nederlandse slachthuizen is de exploitant van het slachthuis vaak degene die de transporten en de belading inplant of laat inplannen.*

Bedrijfsexploitanten plannen vooraf het doden van dieren; vermeldt art. 6 Vo 1099/2009 daarover. De vervoers– en slachtplanning hangen nauw samen. Immers de wettelijke eis dat het transport tot een minimum wordt beperkt sámen met de eis dat de dieren zo spoedig mogelijk na aankomst worden uitgeladen en vervolgens zonder onnodige vertraging geslacht (art 15.1, Bijlage III, 1.1 Vo 1099/2009), brengt de verplichting tot een strakke vervoers- en slachtplanning met zich mee!
Een en ander is ook vast gelegd in de HACCP procedure welzijn bij aankomst die het slachthuis op basis van de 853/2004 dient te hebben (zie bijlage 4).

Er zijn veel factoren van invloed op het welzijn van pluimvee tijdens vervoer, zoals de lengte van de reis (sterfte neemt toe bij reis langer dan 4 uur), thermo-regulerend vermogen van de dieren (verlaagd bij snelgroeiende vleeskuikenrassen), luchttemperatuur en luchtvochtigheid, etc. Voor details wordt verwezen

naar het EFSA Journal 2011;9(1) blz. 46-56. Dit vermeldt resultaten van wetenschappelijk onderzoek m.b.t. pluimveevervoer.

3.2 Belading.

Hoofdstuk VII onder E van Bijlage I van VO 1/2005 vermeldt de minimale ruimte waarover pluimvee moet beschikken. Deze minimale ruimte kan variëren, *lees vergroot worden,* "afhankelijk van het gewicht en de grootte van de dieren, maar ook van hun fysieke conditie, de weersomstandigheden en de vermoedelijke transporttijd". Degene die het transport inplant moet deze aspecten meewegen bij een voorgenomen transport.
Voor konijnen gelden geen specifieke vloeroppervlakte normen en is alleen artikel 3 van toepassing, zijnde "voldoende vloeroppervlak en stahoogte". Konijnen zijn vatbaar voor hittestress, ze kunnen niet zweten. Voor details , zie EFSA journal 2011;9(1):1966; blz. 39-45.

3.3 De vervoerder en de chauffeur

Artikel 6 van VO 1/2005 beschrijft de eisen aan degene die de dieren vervoert (vergunning, dieren vervoeren in overeenstemming met de technische voorschriften in bijlage I, opgeleid personeel e.d.).
Het personeel dat met de dieren omgaat, heeft daarvoor de benodigde opleiding en voert zijn werkzaamheden uit zonder gebruikmaking van geweld of een methode die de dieren onnodig angstig maakt of onnodig letsel of leed toebrengt (artikel 3e, Vo 1/2005).
De chauffeur let erop dat de wettelijke norm voor belading niet wordt overschreden. Dat er geen kapotte containers met dieren worden gevuld en of er dieren bij het vangen beklemd zijn geraakt. En indien dat het geval is, worden deze dieren bevrijd.
Tijdens opladen en het transport bewaakt hij de welzijn omstandigheden van de dieren. Het aanwezig zijn van wind, schaduw, ventilatoren, het gebruik van de juiste gordijnen en anticiperen op weersomstandigheden, zoals kou of hitte en hoge luchtvochtigheid zijn kritische punten, waarbij het aspect of het pluimvee dik- of dun bevederd en droog of nat is en hun lichamelijke conditie eveneens van invloed is.

3.4 Vervoermiddel

Het vervoermiddel is zodanig ontworpen en geconstrueerd en wordt op zodanige wijze onderhouden en gebruikt dat de dieren letsel en lijden bespaard blijven en dat hun veiligheid is gegarandeerd (artikel 3c Vo 1/2005).
Pluimvee en konijnen worden vervoerd in containers of kratten. De eisen aan containers staan in bijlage I, Hoofdstuk II van Vo 1/2005. De containers worden gereinigd en ontsmet in het slachthuis. Kapotte containers moeten uitgeselecteerd en gerepareerd zijn voordat ze opnieuw worden opgeladen ten behoeve van een pluimveetransport. De exploitant van het slachthuis is verantwoordelijk voor goed onderhoud (art.15 lid 1, Bijlage III, 1.3 Vo 1099/2009).
Op het vervoermiddel zijn zones waar pluimvee het meest onderkoeld raakt: achter- en onderin en zones waar de meeste hittestress optreedt: voor- en bovenin de lading. Bij transporten langer dan 12 uur worden vervoermiddelen ingezet met een drink- en voervoorziening. Op het RDW-certificaat van goedkeuring > 12 uur is dat aangetekend.

4 Doden en daarmee verband houdende activiteiten

Het "kernartikel" van VO 1099/2009 is **artikel 3** en **lid 1** daarvan luidt: Bij het doden van dieren en daarmee verband houdende activiteiten *wordt ervoor gezorgd* dat de dieren elke vermijdbare vorm van pijn, spanning of lijden wordt bespaard.

De aanhef van **lid 2** luidt: "Voor de toepassing van lid 1 nemen bedrijfsexploitanten met name de noodzakelijke maatregelen om te *waarborgen* dat dieren (…)" De maatregelen zullen in de SWW opgenomen moeten zijn.

lid 3: Voorzieningen voor het doden van dieren (…) worden zodanig ontworpen, gebouwd, onderhouden en gebruikt, dat de naleving van de verplichtingen in de leden 1 en 2 overeenkomstig het verwachte activiteitenniveau het hele jaar door *gewaarborgd* is.

Exploitanten van slachthuizen worden dus verantwoordelijk gesteld voor het waarborgen van het welzijn van de dieren: ze worden geacht een procesbeheersplan m.b.t. dierenwelzijn op te zetten en uit te voeren. Enkele eisen zijn:

- bedrijfsexploitanten stellen **standaardwerkwijzen (SWW)** op, waarin alle activiteiten staan beschreven en voeren die uit om te waarborgen dat het doden van dieren en ermee verband houdende activiteiten overeenkomstig artikel 3 lid 1 plaatsvinden (art. 6). De taken van de PWO moeten vastgelegd zijn in de SWW.
- bedrijfsexploitanten voeren passende **monitoringprocedures** (art. 16) in voor het bedwelmen en het slachten zonder voorafgaande bedwelming;
- er wordt een **onderhoudsregister** bijgehouden voor de fixatie- en bedwelmapparatuur (art 9 lid 1).

4.1 Personeel van het slachthuis

- Het doden van dieren en de daarmee verband houdende activiteiten mogen uitsluitend worden uitgevoerd door personeel dat over het passende vakbekwaamheidsniveau beschikt om dit te kunnen doen zonder enige vermijdbare vorm van pijn, spanning of lijden bij de dieren te veroorzaken.
- Personeel dat dieren doodt of ermee verband houdende activiteiten verricht, heeft een passend **Getuigschrift van vakbekwaamheid,** van SVO Lobex. Bovenstaande geldt voor elk personeelslid dat met levende dieren werkt.

4.2 Poultry Welfare Officer

In slachthuizen waar per jaar meer dan 150.000 stuks pluimvee of konijnen worden geslacht moet de bedrijfsexploitant een functionaris voor het dierenwelzijn (poultry welfare officer) benoemen om hem/haar bij te staan bij de naleving van de voorschriften van VO 1099/2009.

De PWO is in het bezit van een getuigschrift vakbekwaamheid welke alle activiteiten bestrijkt in het slachthuis waar hij verantwoordelijk voor is.

Bij aankomst op het slachthuis beoordeelt de PWO of de door hem aangewezen persoon die rechtstreeks aan de PWO rapporteert systematisch van elke zending de welzijnsomstandigheden van de dieren, hun welzijnsbehoeften en hoe in die behoeften moet worden voorzien (Vo 1099/2009, art 15.1, Bijlage III, 1.1). Deze eis hangt samen met bepaalde eisen van de transportverordening (immers het vervoeren van de dieren is nog niet afgelopen) en de specifieke HACCP procedure welzijn bij aankomst. De PWO/exploitant moet dan ook bepalingen uit meerdere verordeningen naleven over dit onderwerp.
De PWO houdt een register van maatregelen bij ter verbetering dierenwelzijn (art. 17 lid 5).